

Text från **PRESSKONFERENSEN:** **Framtids- löftet**

Ställbergs gruva
27.6.2015

Varmt välkomna till presskonferensen!

Idag, den 27 juni, har vi här på scenen har fått äran att leda den här stunden, då vi kommer att presentera den aktuella informationen.

Jag heter Karin, och från vänster sitter Veine, Sara, Eric, och till höger Jonas och Alexandra.

Anledningen till att vi samlats här i Ställbergs gruvlokaler är att vi ska berätta något. Men det är inte bara vi som ska berätta. Vi är många i det här rummet som är en del av den här platsen.

Vi ska berätta någonting om löften.

Vi ska berätta någonting om trådar.

Vi ska berätta något om drömmar.

Vi ska berätta något om ägande, om torn och om tvivel.

Vi ska berätta något om att den här fastighet har bytt ägare.

Vi ska berätta något om historien.

Vi har övervägt att fortsätta översätta varje mening i framförandet till engelska. Det skulle ta en del tid. Men det skulle vara trevligt. Så vi har kommit fram till att vi inte kommer att göra det. Resten av framförandet kommer att ske på svenska. Informationen finns översatt till engelska.

Då börjar vi.

Varsågod, Jonas.

För lite mindre än 150 år sedan slogs dörrarna upp för brytning i malmkroppen som våra fötter vilar på. Detta tunga berg av manganhaltig malm gav löfte om hårt arbete och framgång.

I Bergslagens skogar pumpade blåsbälgarna. Vattnet sköt fart i hjulen. Arbetskraften samlades. Vagnarna rullade mot havet. Den sotiga fattigepoken skulle snart vara över. Frysdiskar, skolbänkar och rälsbussar rullade in.

Runt om i Bergslagen, och resten av Sverige – och världen – har samhällen blommat upp på liknande sätt på liknande platser där jordens resurser koncentreras. Tidigare i år slog malmgruvan i Pajala i norra Sverige igen efter bara ett par års drift.

Med skulder på åtskilliga miljarder, med nybyggda vägar, bostäder, uppflyttade arbetare och aktier som sålts till stora delar av lokalbefolkningen gick löfterna från bolaget Northland Resources i kras.

Kvar finns ett överdimensionerat samhälle, där affärer, befolkning och samhällsservice försvinner.

När Ställbergsbolagen, efter 110 år av gruvdrift, lade ner verksamheten, var det – precis som i Pajala – inte på grund av brist på malm.

Det var en tråd som brast. Den tråd på vilken verksamheten vilade. En tråd som hade burit upp i princip allt. Tidigt att inse hur landet låg var Ställbergsbolagens nyblivne ägare, Kinnevikskoncernens dristige Jan Stenbeck. Han såg hur tråden – malmpriset – gnagdes mot den klippkant som hette global konkurrens.

Det fanns i hans ögon inga alternativ. 1977 kapades vajern till hissen, som störtade en kilometer ner i jorden.

Ett drygt sekel av slitsamma och hoppfulla turer upp och ner i gruvschaktet var över.

Vad är det för trådar som håller upp ett samhälle?

Vad är det för väv som binder människor samman?

Industrierna, som byggt upp mycket av välfärden, har gång på gång visat sig vila på sköra trådar.

Här i trakten har stora arbetsgivare fallit en efter en. Bruket i Ställdalen är ett av få som klarat sig. Och det går bra för dem.

Men samtidigt, berättar de anställda, vilar verksamheten på i princip en enda kund som köper nästan allt papper. Oron för storkundens fortsatta beställningar av våtservetter, det vill säga: för svikande våtservettkonsumtion i Europa, finns ständigt där.

Om det är något vi vet om livets trådar, är det att dom en dag brister. Allt som byggs upp bryts ned, blir damm och jord. Det är bara en fråga om tid.

Trådarna som håller våra hjärtan pumpande ska brista. Vi ska alla störta ut ur livet mot något som ingen vet vad det är.

Men medan vi lever väver vi trådar.

Vi, som har köpt den här platsen, är en grupp människor.

Vi har inte kommit för reparera en tråd som brustit.

Vi har inte kommit för att starta affär, post eller skola.
Vi har inte kommit för att vi vet bättre hur en gruva ska skötas. Det stora komplex av löften, investeringar, handfast kunskap och global finans som håller igång gruvindustrier ligger långt bortom vår fattning.
Vi är inte Stenbeck. Vi är inte Northland resources.
Men vi är verksamma, och vi vill väva tillsammans, här, på den här platsen, i den här bygden.

*Ingenting är givet, allting är till låns
Jag drunknar i skulder upp över öronen
Jag blir så illa tvungen
att med mig själv betala för mig
att för livet ge mitt liv.
Så är det inrättat
att hjärtat ska återlämnas
och levern ska återlämnas
och varje finger ett och ett.*

Så skriver den polska poeten Wislawa Szymborska.

Kan vi människor, som lånar våra liv, äga jorden?
Vad med alla andra som lever här, djur, växter, äger vi också dem?
Jag ska nu berätta en liten historia.
Den handlar om min vän, Anna, och vad som hände hennes familj när marken de bodde på bytte ägare.
En gång i tiden, för drygt 60 år sedan, fick Annas farmor och farfar hyra ett landställe på en liten ö. En stuga, en bit land. Markägaren var en bonde.
När antalet familjemedlemmar ökade och det blev trångt i stugan, fick de plank och annat byggmaterial av bonden så att de kunde bygga ytterligare ett litet hus på tomt.
Generationerna passerade.
Anna fick egna barn, och hon och hennes syskon tog över stället och hyreskontraktet.
Men så ringde det en dag till Anna från ett okänt nummer.
Det var en advokat.
Advokaten representerade den nya ägaren, som hade köpt i princip hela ön.
Efter många om och men hade ägaren bestämt att tre nya gästhus, på vardera 150 kvadrat, skulle byggas just på den plats där Annas familj hade hyrt sedan ett drygt halvsekel.
Annas familj kastades ut, stugorna revs.
Idag finns inte ett spår av sommarstället.
De tre gästvillorna står isället färdiga, oftast tomma, eftersom den nya ägaren knappt är där.

Att den nya ägaren heter Kristina Stenbeck, och är dotter till den företagsledare, som lade ner Ställbergs gruva, Jan Stenbeck, är bara en slump.
Där här handlar inte om Stenbecks.
Men jag kom att tänka på de historierna nu när vi är här.
Dottern, som köper en ö och utan pardon kör ut en familj som bott på marken i generationer.
Pappan, som såg till att lägga ner gruvan i tid för att investera i Comviq och tevekanalen ZTV innan kapitalet var förverkat.
De här berättelserna säger någonting.
Någonting om ansvaret inför en bygd.
Någonting om den mekanism som håller i så många trådar i vår värld: slantarna.

Det finns en grundläggande syn på människolivet som genomsyrar det industriella samhället: människolivet ska organiseras på så sätt att produktionen föregår existensen.
Arbete, säger denna människosyn, är viktigt.
Och vem håller inte med om det? Att ha en syssla, att vara behövd, att finnas i ett meningsfullt sammanhang, det mår säkert de allra flesta bra av.
Men arbete är inte det viktigaste i det industriella samhället.
Det viktigaste i det industriella samhället är att det som tillverkas kan säljas till ett så högt pris att det bär sig att fortsätta framställningen.
Det är vad som reglerar människolivet i det här samhället.
Det finns ett ord som brukar användas i dessa sammanhang.
Det ordet är rationell.
Det är rationellt, säger de, att lägga ner en industri när priserna faller.
Det är rationellt att avskeda folk när konsumenterna sviker.
Det är rationellt att tillverka vadsomhelst, med vilken påverkan som helst, så länge det ger avkastning på investerat kapital.
Och på samma sätt är det inget annat än rationellt att riva gamla hus som står i vägen för det nya om det nya kan förräntas.

Vi, som har köpt Ställbergs gruva, är en grupp där alla har olika tankar, drömmar, erfarenheter, kunskaper och dansstilar.
Men vi är inte bara olika. Det finns sådant som förenar oss.

Det förenar oss att vi tror på fler former av produktion än tung industri. Även björkar, ormvråkar och tomater är producenter. Dansare, sångare, snickare är producenter.

Det förenar oss att vi tror på fler rationaliteter än en. Vi tror inte på tornets rationalitet, där ledningen i toppen bestämmer över de andra.

Vi tror inte på den starka tråden som bär allt.

Vi tror på sammanflätningen av tusen trådar.

Vi har inte kommit till en tom plats för att försöka hålla i något nytt.

Gruvgångarna är redan fyllda med vatten, berättelser och liv.

Vi ska förvalta och bruka platsen, likt en arrendator som respekterar markens minnen.

Det finns ännu malm i berget under oss, men vi vet inte hur vi tar upp den.

Vi lovar inte guld, och snarare grus än gröna skogar.

Men träden växer. Och vi är här.

Vi vet inte hur det var att jobba i gruvan, men människor har berättat.

Vi vet inte hur det är att vara bofast i bygden, men vi träffar många som bjuder hem oss.

Vi vet att det finns fler berättelser här än dem som ges i nationell media.

Vi vet inte om kontaktet som skrivs mellan oss köpare, ett slags äktenskap, kommer att innebära att vi står tillsammans i nöd och lust.

Men vi kan försöka.

Vi kan något om musik, teater, byggande, konflikt-hantering, psykologi, migration, formgivning, odling, ljud, ekologi, journalistik, forskning, dans, poesi och kulturkvällar.

Alla inblandade i arbetet här har sina egna drömmar om vad det innebär, och kan innebära, att förvalta en plats som denna i Ljusnarberg.

Det är en plats med många drömmar.

Här finns en dröm om att rita nya kartor.

Här finns en dröm om att restaurera.

Här finns en dröm om att laga mat tillsammans, hjälpas åt, och dela med sig av kunskaper.

Här finns en dröm om att väva alla möjliga vävar med alla möjliga trådar.

Här finns en dröm om att starta en masterutbildning.

Här finns en dröm om att ha det bra på en fin plats.

Här finns en dröm om att lära sig allt om röjsågar.

Här finns en dröm om att handarbetet i vävstugan och stickcaféet, oaktat vad som sker, alltid skall pågå.

Här finns en dröm om att odla på mark som har förhöjda halter av arsenik.

Här finns en dröm att köra bil som legendaren Waltraud Lenz.

Här finns en dröm om att gå med i byalaget.

Här finns en dröm om att tåget ska stanna i Ställberg.

Här finns en dröm om att tala om livet, hoppet och tvivlet, i en annan dramaturgi än den mediala domedagsagan.

Här finns en dröm om att perferi görs till centrum.

Här finns en dröm om allianser mellan bruksort, landsort och förort.

Här finns många drömmar.

Här finns drömmen om att arbete en dag är något vi alla utför som en del av något gemensamt, där vi känner oss trygga, delaktiga och på samma gång fria.

Här finns en dröm om att alla behövs och att alla

behöver drömmen.

Text:
Jonas Gren och
The non existent Center